

Ouderenmishandeling

Signalering door vrijwilligers

WWW.NETWERKNOOM.NL

Als sleutelfiguur of vrijwilliger heeft u regelmatig contact met ouderen. U bent betrokken bij de dagopvang, organiseert ontmoetingsactiviteiten, brengt regelmatig een bezoek aan ouderen, doet u klusjes, of helpt hen bij de administratie. Dan bestaat er vaak tussen u en de oudere een vertrouwensband. Immers ze kunnen bij u terecht met hun vragen.

Toch kan het zijn dat zij niet alles met u durven te bespreken. Dat kan komen door schaamte of dat zij bijvoorbeeld de vuile was niet buiten willen hangen. Als u het gevoel krijgt dat er iets aan de hand is, maar niet de vinger erop kan leggen wat precies, zou er misschien sprake kunnen zijn van ouderenmishandeling.

Bijvoorbeeld als de oudere vertelt dat hij regelmatig geld mist, dat zonder toestemming geld van de bankrekening is opgenomen of dat er bezittingen worden gemist. In dat geval is er sprake van *financiële uitbuiting*.

Klaagt de oudere over pijn, heeft de oudere onverklaarbare blauwe plekken of valt die plotseling regelmatig, dan kan het dat er sprake is van *lichamelijke mishandeling*.

Is de oudere angstig, verdrietig en denkt van het ene op het andere moment dat hij/zij dingen verkeerd doet, dan is er wel misschien sprake van *psychische mishandeling* of *seksueel misbruik*.

Ziet de oudere steeds minder verzorgd uit of gaat het steeds minder goed met haar of hem dan is het mogelijk dat het gaat om *verwaarlozing*.

Achtergrond Ouderen blijven steeds meer langer thuis wonen. Naarmate zij ouder worden neemt hun kwetsbaarheid toe door bijvoorbeeld een slechtere gezondheid. Nu zijn er veel voorzieningen waar een beroep op gedaan kan worden om langer zelfstandig te kunnen wonen. Maar het is niet altijd eenvoudig om aan die hulp te komen. Vaak zijn oudere mensen daarom afhankelijk van familie en vrienden en/of beroepskrachten om hen bij te staan. In deze situatie kan misbruik ontstaan. Ouderenmishandeling komt in alle lagen van de bevolking voor. Uit onderzoek uit 2018 is gebleken dat een op de twintig thuiswonende ouderen ooit te maken heeft gehad met ouderenmishandeling.

Veel ouderen met een migratieachtergrond zijn kwetsbaar en afhankelijk van kinderen en familie omdat zij de Nederlandse taal niet of matig beheersen, digitaal niet vaardig zijn en de weg niet weten in het doolhof van voorzieningen en regels. Met het ouder worden neemt de kwetsbaarheid door ziekte toe, waardoor zij voor hulp en goede zorg nog meer afhankelijk worden van kinderen en familie. Deze kwetsbare relatie kan door allerlei zaken ontsporen. Oudermishandeling kan ontstaan door onwetendheid, maar ook door onkunde of gevoelens van machteloosheid kan de relatie uit balans raken.

Uit onderzoek is gebleken dat ouderenmishandeling voorkomt in gezins- of familierelaties en in relatie met vrienden en beroepskrachten. Het kan gaan om:

- actief gedrag (plegen van de handelingen)
- passief gedrag (nalaten van handelingen).

Ouderenmishandeling is niet alleen **fysiek** (slaan, schoppen) of **psychisch** (uitschelden, pesten, isoleren) maar ook **financieel** misbruik en **verwaarlozing**. In deze infosheet wordt ingegaan op deze laatste twee vormen.

Financieel misbruik

Financieel misbruik is het ongeoorloofd gebruik maken van bezittingen van een ander. Diefstal van geld of sieraden, pinpasfraude, misbruik van machtigingen en gedwongen testamentwijziging zijn voorbeelden van financieel misbruik. Financieel misbruik begint meestal klein, maar kan al snel ernstige vormen aannemen.

Signalen van financiële ouderenmishandeling:

- (Plotseling) geldgebrek voor basale levensbehoeften
- (Plotseling) een achterstand betaling huur, energie, zorgverzekering
- Verdwijnen van waardevolle spullen uit huis
- Ontbreken of “kwijtraken” van contant geld of pinpas
- Brieven van deurwaarder
- Onverklaarbare kosten
- Geen informatie willen geven over financiële zaken door de dader.

Tips bij een vermoeden van financieel misbruik:

- Bespreek uw vermoedens met een collega vrijwilliger. Bestaat er twijfel bij uw collega vrijwilliger, blijf alert. Onderschrijft uw collega uw vermoeden ga dan eerst in gesprek met de oudere. Bent u vrijwilliger bij een zorg- of welzijnsinstelling, bespreek uw vermoedens met een beroepskracht of vrijwilligerscoördinator.
- Maak tijdens het gesprek met de oudere duidelijk dat u niet de kinderen of de familie wantrouwt, maar wijs op het belang van goede afspraken maken (4-ogen principe).
- Stel open vragen (wie, wat waar, wanneer, hoe)
- Oordeel niet, luister met een open houding
- Ga na hoe de familierelaties zijn.
- Bespreek met de oudere de conclusie van het gesprek, eventuele verdere stappen en blijf hierover in contact met de oudere.

Is er sprake van een onveilige situatie, dan kunt u voor informatie en advies altijd (anoniem) contact opnemen met **Veilig Thuis: 0800 – 2000** (24/7 bereikbaar).

Verwaarlozing

Als er niet goed gezorgd wordt voor de oudere kan er lichamelijke of psychische verwaarlozing ontstaan. Dit kan ontstaan doordat de oudere bijvoorbeeld niet genoeg te eten of te drinken krijgt, geen/onvoldoende persoonlijke hygiëne in acht wordt genomen en/of te weinig liefde en aandacht wordt gegeven. Signalen die hierop kunnen duiden zijn:

- angstig gedrag;
- onverzorgd uitzien;
- vaak vallen en/of steeds ziek zijn;
- vies huis, lege en/of vieze koelkast.

In families met een migratieachtergrond is het vaak vanzelfsprekend dat kinderen en/of familieleden de zorg voor de ouderen op zich nemen. Deze zorg - ook wel mantelzorg genoemd - wordt met veel liefde verleend. Maar als de zorg langdurig wordt gegeven door bijvoorbeeld een dochter die werkt en haar gezin ook moet verzorgen of door een partner die zelf ook op leeftijd is, kan het gebeuren dat deze mantelzorger overbelast raakt en geen goede zorg meer kán geven. Overbelasting en frustratie bij de mantelzorger kan dan leiden tot ontoelaatbaar gedrag naar de oudere. Men spreekt dan over ontspoorde mantelzorg. Hier schuilt geen kwade wil achter. Behalve de ouder heeft ook de mantelzorger in dit geval hulp en ondersteuning nodig.

Mocht u een vermoeden hebben dat er sprake is van ontspoorde mantelzorg:

- o praat met de mantelzorger, toon begrip en vraag wat voor hulp nodig is;
- o indien familieverhoudingen goed zijn, spoor de mantelzorger aan om met de familieleden in gesprek te gaan;
- o informeer de mantelzorger hoe aan ondersteuning te komen is en verwijst indien nodig door naar de organisatie in uw gemeente die ondersteuning biedt. Dat kan het buurtteam zijn of een welzijnsorganisatie.

Het wordt mij te veel

- Het gebeurt vaker dan je denkt dat een naaste de zorg niet meer aankan. Weet dat je hierin niet alleen bent.
- Mantelfoon is 24 uur per dag bereikbaar voor vragen of om je hart te luchten via 0800 777 3333 of mantelfoon.nl.
 - o Zij kunnen je helpen met informatie over mantelzorg en hulp en regelingen die beschikbaar zijn.
 - o Ook kunnen ze je helpen met vervangende mantelzorg als je even pauze wilt van je zorgtaken.
- Neem contact op met een professionele zorgverlener van je familielid of naaste.
 - o Zij kunnen met je meekijken hoe de zorg voor jou verlicht kan worden.
- Veilig Thuis is via 0800 2000 anoniem bereikbaar voor vragen en hulp. Bijvoorbeeld wanneer je bang bent een stap te ver te zijn gegaan richting de oudere.

Soms is er duidelijk sprake van mishandeling, soms meer van een dilemma

- o *De zoon en schoondochter van een ouder echtpaar hebben niet zo lang geleden een huis gekocht. Regelmatig gaan zij op bezoek bij hun (schoon)ouders. Als hij ontslagen wordt bij een reorganisatie, stelt hij zijn ouders voor om bij hen in te trekken. Dat bespaart veel kosten en zij kunnen tegelijk vader en moeder veel uit handen nemen. Zo gezegd, zo gedaan: in het huis wonen nu acht personen, alles wordt samen gedaan. Het oudere echtpaar heeft nu geen beschikking meer over eigen woonruimte, maar ook niet over tijdsbesteding en financiën.*
- o *Mevrouw S. (79 jaar) heeft regelmatig haar kleinkinderen over de vloer. Het is er druk, maar ja, alleen is maar alleen en het is toch zo gezellig, nietwaar? Een van haar kleindochters trekt na ruzie met haar moeder bij oma in. Op een dag staat de deurwaarder voor de deur. Er staan allemaal openstaande rekeningen op mevrouw S. naam, waar zij geen weet van heeft...*
- o *Een oudere heer woont bij zijn dochter en haar gezin in. Zijn vrouw is overleden en hij is bedlegerig. Veilig Thuis krijgt een melding dat mijnheer op zolder in een klein kamertje ligt. Uit het gesprek tussen meneer en de medewerkster van Veilig Thuis blijkt dat meneer niet meer naar beneden kan, zo nu en dan bezoek krijgt maar voor de rest niets om handen heeft. Meneer laat weten dat hij het zo wil. Met zijn PGB kan hij bovendien zijn dochter helpen haar gezin draaiende te houden. Het is wel jammer dat hij zelf niets meer kan, maar hij heeft er vrede mee.*
- o *Mevrouw A. vertoont de laatste weken angstig gedrag tijdens de wekelijkse ouderenactiviteit. Een vrijwilliger merkt dit op. Tijdens het gesprek met mevrouw is zij aanvankelijk nog terughoudend, maar doordat de vrijwilliger haar op haar gemak stelt, vertelt mevrouw A. dat het eigenlijk helemaal niet goed gaat thuis. Voordat ze nog meer details vertelt, zegt mevrouw A: "Wilt u mij beloven dat u dit aan niemand verder vertelt?"*
- o *Mevrouw D. (77 jaar) heeft nooit geleerd hoe ze moet pinnen. Haar zoon komt wekelijks langs om voor zijn moeder geld te halen. Hij neemt elke keer iets extra's op, dat hij voor zichzelf houdt. Mevrouw vindt dit niet fijn, maar weet niet óf (en hoe) ze dit met hen zou kunnen bespreken.*

Bij wijze van samenvatting

Ouderenmishandeling is een serieus onderwerp en komt vaker voor dan gedacht. Ouderen die dit aan den lijve ondervinden kunnen sterk vereenzamen, angststoornissen ontwikkelen en depressief raken. Het is belangrijk om de signalen op te vangen en er ook iets mee te doen. Tegelijkertijd moeten we ook voorzichtig zijn met het vellen van een oordeel. Niet alles is wat het lijkt. Belangrijk is dat u als vrijwilliger:

- alert blijft of een bepaald gedrag langere tijd achter elkaar voorkomt of dat de oudere erg verandert;
- met de oudere in contact blijft en zoveel mogelijk ondersteunt;
- uw vermoedens met anderen bespreekt, bijv. een andere vrijwilliger of een (vrijwilligers)coördinator én direct betrokkenen;
- weet dat u voor advies en informatie altijd (anoniem) met **Veilig Thuis: 0800 200 (24/7) kunt bellen**;
- bij direct gevaar 112 belt.

Meer info en materialen over ouderenmishandeling

- <http://www.rotterdam.nl/wonen-leven/verborgen-leed/>: campagne 'Verborgen leed. Praat erover' van de Alliantie ouderenmishandeling Rotterdam: hier vindt u o.a. verhalen, video's, signaleringskaarten voor ouderen, vrijwilligers, mantelzorgers en professionals (ook in het Arabisch en Turks).
- <http://www.ikvermoedhuiselijkgeweld.nl/ouderenmishandeling>: o.a. lijst om signalen te herkennen bij ouderen en bij plegers; tips in gesprek gaan met anderen en een lijst met organisaties die men kan benaderen voor hulp en advies.
- www.movisie.nl/publicatie/ouderenmishandeling-wat-kan-ik-vrijwilliger-doen: In deze infographic wordt toegelicht wat ouderenmishandeling is, wat de signalen zijn, wat de wet zegt over ouderenmishandeling en wat u als vrijwilliger kunt doen.
- ook op de NOOM-website vindt u achtergrondinformatie en voorlichtingsmaterialen: www.netwerknoom.nl/ouderen-in-veilige-handen

Met dank aan de gemeente Rotterdam voor het gebruik van de afbeeldingen van de campagne 'Verborgen leed': www.rotterdam.nl/wonen-leven/verborgen-leed/